

Szilágyi Krisztina: Az ELTE Trefort Ágoston Gyakorlóiskola épülete

II. rész

Az első bővítés

1906-tól folyamatosan alakult ki a teljes nyolc osztályos gimnázium (a korábbi években egyszerre csak páros vagy páratlan osztályok indultak). Az iskola egyre szűkösebben fért el épületében, amellett a tornatanítás viszonyai is tarthatatlanok voltak. A fokozódó helyhiány csillapítására 1906-ban az épület egészét a gimnázium céljaira engedték át, az Országos Közoktatási Tanács és a Tanárvizsgáló Bizottság máshova költözött. Ez azonban csupán részben enyhíthette az épület hiányosságait, mivel az egyáltalán nem rendelkezett tornateremmel. A tornatanítás a kezdetektől a Nemzeti Tornaegylet csarnokaiban folyt a Szentkirályi utcában, ám ez nem jelenthetett végleges megoldást.

Az épület bővítésére már az építéskor kész terv állt rendelkezésre: a Trefort utca 6. számú üres telek felé kívántak terjeszkedni, melyet már 1887-ben megvásárolt a minisztérium erre a célra. Ez megoldást jelenthetett volna mind a terem, mind a „tornacsarnok” hiányára. Jól látható az iskolai évkönyvekből, hogy az új épületrész ügyében a minisztérium nem sietett eljárni: majdnem évtizednyi hitegetés és ígéretés következett.

A minisztérium 1901-ben felkérte az igazgatót, hogy készíttesse el az új épületrész terveit, melyet az meg is küldött. Az abban az évben megjelent évkönyv már azt a reményt ébreszti a szülőknél és a tanulóifjúságban, hogy a következő tanévben remélhetik az építkezés megkezdését, majd minden további évben hasonló reményeknek ad hangot az értesítő, egészen az 1906/07-es tanévig, mely után az építkezés végre valóban megkezdődhetett.

1908 tavaszára tető alá került az új épület, a helyiségek belső kialakítása és berendezése is megtörtént még ebben az évben. Az új épületszárnyban a földszinten a szolgaszemélyzet kapott lakást (az eddigi pincelakások helyett), az első emeleten fizika előadó és egyéb, kapcsolódó helyiségei, míg a másodikon az oly soká nélkülözött tornaterem kapott helyet. Az építkezés idején a már meglévő épületrészben is történtek változtatások: az osztálytermek egyenetlen hajópadlóját például parafa-azbeszt padló váltotta fel, a termekbe új padokat és táblákat vásároltak.

Az új épületszárny külső megjelenésében követte az eredeti épület homlokzatát. Az ablakok kialakítása emeletenként követi az eredeti ablakok formavilágát, az övpárkány is folytatódik az új szárnyon, az új oldalkapu pedig az oldalhomlokzaton találhatóhoz hasonló, félköríves, téglakeretes kapu. Ugyanakkor az eredeti arányok szükségszerűen elcsúsztak a hozzáépítéssel, hiszen a rizalit többé már nem a főhomlokzat közepén helyezkedett el.

Ennek ellenére a felületes szemlélőnek talán fel sem tűnik, hogy későbbi hozzáépítés eredményét láthatja, amint azt a téglák eltérő színe még ma is sejteti. Az egyetlen építészeti elem, amire nem találunk analógiát az eredeti épülethomlokzaton a tornacsarnok nagy ablaka, jobban mondva az ennek vízszintes ablakosztóját díszítő kis timpanon.

Az épület bővítése során létrejött új helyiségek megfeleltek a kor követelményeinek, enyhítették az égető teremhiányt és megoldották a tornatanítás problémáját is.

Az első emeleten a fizika előadó, szertár, tanári szoba és kísérleti terem kapott helyet. Az előadó lépcsőzetes elrendezésének köszönhetően a diákok mindenhol jól láthatták a tanár által bemutatott kísérleteket, míg az előkészítő teremben maguk végezheték el azokat.

Harmincöt év után végre saját tornahelyiséggel rendelkezett az iskola, mely a kor követelményeinek nem csupán megfelelt, hanem azokat túlhaladva igen modernnek és jól felszereltnek is számított.

A gimnázium bővítéseivel az alaprajz formája is több ízben változott: az eredeti L-alakúra hajazó alaprajz az 1908-as bővítéssel U alakú lett, a legutóbbi átépítések nyomán pedig elérte jelenlegi, E-alakú alaprajzát.

A bővítés az iskola sok problémáját orvosolta, ám mégsem lehettek maradéktalanul elégedettek a végeredménnyel, hiszen a telek, amelyre építhettek, kicsi volt, és mivel nem szerettek volna az udvar kárára terjeszkedni kompromisszumokat kellett kötniük. Ezek közé tartozik például, hogy a tornaterem a fizika-szárny felett kapott helyet. A probléma már az átadáskor is nyilvánvaló volt: „A jól és kényelmesen berendezett tanári szobában az intézet fizikatanára nemcsak dolgozhat, de meg is pihenhet, ha ugyan nem zavarja a feje felett tornázó tanulók dobogása” – írja az átadás utáni évben megjelent évkönyv. A bővítés másik mosolyogtató fogyatékosága, hogy a fizikához tartozó csillagvizsgáló erkélyre egy kis csigalépcsőn lehetett feljutni - a második emeleti tornatanári szobából.

Az épület bővítése azonban abban a reményben történt, hogy gr. Apponyi Albert vallás-és közoktatási miniszter megtarthatja majd 1906-os látogatásakor tett ígéretét, mely szerint „mire az intézet folyamatos fejlesztése szükségessé teszi, gondoskodni fog olyan épületről, mely mind az osztályok, szertárak és minden mellékterem elhelyezése tekintetében, mind higiénikus tekintetben egy mintaszerű középiskola típusát nyújtja”, erre azonban sosem kerülhetett sor.

A harmadik emelet

Az épület újabb bővítésének terve már 1922-ben felmerült: az iskola elhelyezkedésének sajátosságai folytán világos volt, hogy újabb helyiségeket csak egy új emelet ráépítése folytán lehet nyerni. Ezen harmadik emelet ráépítésére 1963 és 1965 között került sor. Az építkezés ideje alatt a tanítás délutánonként a Radnóti Miklós Gyakorlóiskolában és az Apáczai Csere János Gyakorlóiskolában folyt.

Az új emelet alig illeszkedik az eredeti homlokzat képéhez, az udvar felől pedig egyáltalán nem követi azt: az ablakok elhelyezése követi az eredetiekét, formájuk azonban jóval egyszerűbb, teljesen dísztelen. Mivel az emelet belmagassága jóval alacsonyabb a többinél, az ablakok méretaránya is egészen más: az eredeti függőleges téglalapokkal szemben ezek vízszintesek. A harmadik emelet falai is nyers téglafalak, akárcsak a többié, ám csak a homlokzat felől, az udvar irányából nem.

A koronázópárkány rizalitot díszítő része a ráépítés áldozata lett. A harmadik emelet belső kialakítása is élesen eltér az alatta lévő szintekétől. A belmagasság jóval alacsonyabb, a termek szűkösebbek, az ablakok, ajtók is kisebbek.

A ráépítés során az iskola 5 új osztályteremmel, biológia és kémia előadókkal, illetve hozzájuk tartozó tanári szobákkal, előkészítő helyiségekkel bővült.

Az utolsó két bővítés – 2006 és 2010

Az iskola minden bővítés ellenére továbbra is helyhiánnyal küzdött. Ezen kívánt enyhíteni a két legutóbbi épületbővítés, 2006-ban és 2010-ben. A 2006-os, a Szentkirályi utcai szárnyat bővítő hozzáépítés során az iskola egy új tanárral, két nyelvi teremmel és egy kisebb kémiaateremmel bővült. Az építkezés a korábbiakhoz képest kevésbé formálta át az épület arculatát. (A képen a Szentkirályi utcai szárny látható az udvar felől a beépítés előtt, még a beugróval, illetve az épületbővítés látványterve).

A 2010-es bővítés ezzel ellentétben sok tekintetben átalakította az iskola képét. Ebben az évben a Trefort utcai szárnyat bővítették az udvar beugrójának beépítésével. A bővítés által három helyiséget nyert az iskola. A beugró beépítése során minden emeleten az egykori udvar felé eső falak váltak az új termék belső falaivá: ezeket meghagyták az eredeti, nyers téglafalaknak, ezzel legalább részben megőrizve azokat.

Mivel az építkezés során új falfelületek keletkeztek, a harmadik emelet fényellátására új megoldásként tetőablakokat alakítottak ki. Ennek hatására a 60-as években épült emelet szögletessége, szűkössége némileg oldottabb lett.

Az ELTE Trefort Ágoston Gyakorlóiskola mindenkori felelős vezetőinek köszönhető, hogy a gimnázium épülete 125 éven át, a sokszor nehéz körülmények és a többszöri bővítés ellenére megőrizte rendeltetésének megfelelő jellegét, ugyanakkor tiszteletet parancsoló komolyságát is.

Irodalomjegyzék:

- Kiss Istvánné [1987]: A Trefort utcai „Minta” – Az ELTE Ságvári Endre Gyakorlóiskola története az épület fennállásának 100. évfordulójára. Budapest.
- Fehérvári Gyula – dr. Makay Gusztáv – dr. Solti Jánosné (szerk.) [1972]: Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Ságvári Endre Gyakorlóiskolájának centenáriumi emlékalbuma (1872-1972). Budapest.
- Ladislav Petró [2003]: Jan Nepomuk Bobula. Budapest.
- Iskolai „Értesítők”, évkönyvek: [1887/88], [1888/89], [1900/01], [1901/02], [1906/07], [1907/08], [1908/09], [1963/64], [1972/73].
- Építkezünk! [2006]: TrefortUtca – az ELTE Trefort Ágoston Gyakorlóiskola lapja. 4. szám.
- A gyakorló gimnázium épülete [1922]. (Elérhető az ELTE levéltárban a gimnázium iktatott iratai közt).